

A Táj- és Környezetföldrajzi Albizottság előadójelentése a „Földtudományok és a természetvédelem” kapcsolatáról

Az MTA FTB II. Táj- és Környezetföldrajzi Albizottsága 1998. október 28-án előadójelentést szervezett az MTA központi épületében. Az 1998. februárjában megalakult Albizottság összetétele tükrözi azt a törekvést, hogy aktív együttműködésre, közös fejtérésre készítsük mindazokat a szakembereket, akiknek inspiratív kereteket kínálhat a táj- és környezetföldrajz sokszorosán interdiszciplináris kutatási területe. A geográfusokon kívül ehhez igyekeztünk megnyerni talajtanos, meteorológus, tájépítész, ökológus kollegákat, továbbá a természetvédelem irányításában résztvevőket (KTVM Környezetvédelmi Hivatal, Nemzeti Parkok), hogy legyenek partnereink az albizottság budapesti előadójelentésére, terepbejárással összekapcsolt ún. kihelyezett találkozóra, ill. a későbbiekben, egyéb akadémiai bizottságokkal közös tudományos tanácskozással kiterjedő programjának sikeres lebonyolításában. 1998. májusában a csopaki Növényegészségügyi és Talajvédelmi Allomást, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park központját, egy kőbánya rekultivációs terepet ill. a Kis-Balaton-t látogattuk meg. 1998. évi programunk utolsó pontjaként került sor a szóban forgó előadójelentésre, ahol a földtudományok különböző ágait képviselő kollegák szakterületük természetvédelmi vonatkozásairól adtak rövid áttekintést.

A bevezető előadást TARDY János helyettes államtitkár (KTVM-KVH) tartotta, EU-csatlakozásunk természetvédelmi feladatairól. A hazai természetvédelem előtt álló tennivalók: ökológiai állapotfelmérés, biodiverzitás program, egyedi tájérték kataszter, ex-lege területek minősítése stb. mellett érdekes adalékokat hallhattunk arról is, hogy az EU tagországok némelyikében komoly elmaradások vannak a már 5–6 éve elhatározott célkitűzések (Birds Directive, Habitats Directive) végrehajtásával kapcsolatban. Mivel komoly koncepcionális eltérések vannak egyes európai programok között (pl. Natura 2000, ill. ECONET), ez lényegesen megnehezíti a hazai feladatok tervezését.

Az előadójelentés első részében (elnök: STEFANOVITS Pál akadémikus) elsőként KERÉNYI Attila tanszékvezető (KLTE) a Nemzeti Környezetvédelmi Programban és a Természetvédelmi Konceptióban megjelenő természetvédelmi feladatokat vette sorra, kiemelve azt, hogy a meglévő adatokhoz történő hozzáférés nehézsége minden szakma számára komoly akadály. VARALLYAY György akadémikus (MTA TAKI) a természetvédelem egyik legmostohábbban kezelt részéről, a talajtani értékekről beszélt. Védett területeinknek, bemutatóhelyeinknek, tanösvényeinknek feltűnő hiányossága, hogy alig esik szó a talajról, ami pedig kiszakíthatatlan része a kőzet-domborzat-élővilág kapcsolt rendszernek. MIKA János osztályvezető (OMSZ) és HASZPRA László előadásukban arra mutattak rá, hogy a hazai természetvédelemnek vitatott mértékű, de igen valószínű középhőmérséklet-emelkedéssel, és fokozódó ariditással kell számolni. Ez a tendencia elsősorban a nedves élőhelyek védelmét fogja megnehezíteni. Jelenleg folyik a hazai adatok alapján kimutatható trendek és a nagytérségi folyamatok kapcsolatának tisztázása. Ha ebben a kérdésben tisztábban látunk, könnyebb lesz a különböző szcenárió-variációkhoz igazítani a hazai prognózisokat, hogy pl. az Alföldön néhány évtizeden belül csak Vajdaságra, vagy Bulgáriára, esetleg Firenze környékére jellemző klímaviszonyokra kell felkészülni. CSIMA Péter tanszékvezető (KÉE) a gyakorlati tájtervezés és a természetvédelem sűrűn előforduló érdekellentétét elemezte, s mondandóját Szeged természetvédelmi övezeti besorolási térképeivel illusztrálta. RÁDAY Ödön tudományos tanácsadó (KTVM-TVH) a felszíni és felszín alatti geológiai értékekről beszélt, amelyek többsége viszonylag kis terület körülhatárolásával védhető (pl. kőzettípusok, rétegtani jelenségek hidrogeológiai formák stb.). Vannak azonban olyan földtani értékek is, amelyek csak komplex tájvédelem, sőt tájképi látványmegőrzés kereteiben tarthatók fenn. Az előadó szintén kiemelte a komplex geológiai-talajtani-biogeográfiai bemutatóhelyek szükségességét, továbbá hogy önmagában a táji sokféleség (tájdiverzitás) is komoly természetvédelmi érték.

A program második részében, MAROSI Sándor akadémikus (MTA FKI) elnökletével esettanulmány jellegű előadások hangzottak el. RAJKAI Kálmán tudományos főmunkatárs (MTA TAKI) KERTÉSZ Miklós társszerzővel készített dolgozatában azt vizsgálta, hogy a hazai természetvédelem egyik kiemelt fontosságú felszín típusának, a gyepeknek diverzitás-dinamikáját hogyan lehet felhasználni természetvédelmi indikátorként. KEVEI Ferencné tanszékvezető (JATE) bükkfennsíki és aggteleki mintaterületein végzett kutatásai alapján hangsúlyozta, hogy karszterületeink sokkal változatosabb

ökológiai típusokat képviselnek, mint azt gondolnánk. Ezután IVÁNYOSI-SZABÓ András a Kiskunsági Nemzeti Park igazgatóhelyettese személyében ismét egy gyakorlati szakember kapott szót, érzékelte, hogy mindennapi, törvény szabta feladataikat milyen szerteágazó tudományos feltáró és tervező munkák alapozzák meg. Az itt folyó kutatások közül KERTÉSZ Adám osztályvezető (MTA FKI) előadása segítségével az ún. Medalus programról részletesebben is hallhattunk. A HUSZÁR Tamás (MTA FKI), PAPP Sándor (ELTE) és SÁNTHA Antal (KTVM TVH) társszerzők nevével jegyzett előadásban arról volt szó, hogy a mediterrán régió szárazodásával foglalkozó EU projekt egyik referenciaterületén, a Kiskunságban milyen talajkémiai, talajvízszint-ingadozási, növényzeti változások tapasztalhatók. CENTERI Csaba adjunktus (GATE) és BARCZI Attila arra a kérdésre kereste a választ, hogy a mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmas területek minősítése hogyan segítheti az újabb, természetvédelemre érdemesíthető helyek kijelölését. Az utolsó előadó, HORVÁTH Gergely tanszékvezető (ELTE TFK) arról készített rövid áttekintést, hogy a földrajztanárképzésben milyen súllyal van jelen a természetvédelem oktatása. Az eredmény azt igazolja, hogy a képzésben már mindenütt megjelent ez az irány, de meglehetősen alárendelt, marginális tantárgyként.

Az előadóülés zárszavaként az albizottság elnöke, MEZŐSI Gábor tanszékvezető egyetemi tanár (JATE) szerint az elhangzott előadások meggyőzően igazolják, hogy a sikeres természetvédelem nem képzelhető el a földtudományok képviselőinek tudományos és gyakorlati kooperációja nélkül. A problémák körüljárására meg van a lehetőség akár olyan keretek között is, mint amelyet az albizottság kínál, s az ilyen alkalmak előkészíthetik a hatékony fellépést különböző döntéshozó fórumokon is.

Az elhangzott előadások teljes szövege megjelenik az ÖKO folyóirat tematikus számaként.

CSORBA PÉTER–MEZŐSI GÁBOR